

Բրոֆ. Քոսսսովիչ, Վեննայէն, համարեցաւ որ մանրէները վերջը կրնան թափանցած ըլլալ, փորձեր ընելու ժամանակ, և նոր փորձերով հաստատեց իր կարծիքը. մանաւանդ թէ ապացուցուց որ հին հաւկիթներու մէջ միջրոպները աւելի դիւրաւ կը թափանցեն քան թարմերուն, պատճառը կեղեկին ծակոտէն ըլլալն է. ոչ միայն մանրէներ ալ միգրիբու տեսակներ ալ մինչև անգամ ծակոտիկներէն կրնան անցնիլ:

Ուստի հաւկիթ պահելու լաւագոյն միջոցը սառուցարաններու մէջ դնելն է, վասն զի եթէ ստոյգ է որ նոր ածուածները առանց միջրոպի են, ուրեմն պահել ու զոյգ պէտք է ջանայ որ մանրէներէ զերծ տեղ մը դնէ:

*
**

Մարգոնի անթիւ հեռագրին գիւտէն վերջը, ինքզինքը ոչ միայն զայն կատարելագործելու տուաւ, այլ անթիւ հեռախօսն ալ կատարելագործեց ու անդին ալ անցաւ: Վերջերս ձառագայրագրով 9 քիլոմէր հեռուէն ելեկտրական կանթեղ մը բռնկցուց. նախ նշանագրեր, ապա ձայն, հիմայ ջերմութիւն, կրակ և լոյս!...

Դեռ ի՞նչ բաներու ալ պիտի չի հասնինք, բնութեան գաղտնի ուժերու օժանդակութեամբ, մանաւանդ այն զօրութեամբ որ շատ քիչերուն տրուած է և զոր կը կոչենք — մարդկային հանճար!...

Մարտի 3ին Հոովմայ Auguste ա. մենաշեղ դահլճին մէջ, ի ներկայութեան իտալիոյ վեհապետներու, նախարարաց և ամենաբարձր ազնուականութեան և գիտնական բաժնորդներու, ճառախօսութիւն մ'ըրաւ իր գիւտին այս վերջին տասը տարուան ընթացքին մէջ կատարած զարգացման վրայ, զարգացում մը որ անկարելի էր երեակայեւ գիւտին յաջորդ օրը: Ունկնդրաց խանդավառութիւնը անսահման եղաւ երբ ճառախօսութեան պահուն դահլճին մէջ, ուր առ ի փորձ անթիւ հեռագրի կայան մը հաստատուած էր,

յանկարծ լսուեցաւ օդոյ մէջ շշուկ մը, օդոյ հոսանաց սոսափիւն մը, և հետզհետէ ընդունուեցան և կարագրուեցան երեք հեռագիրներ. մին Poldhus, որ Հոովմայ 1500 քիլոմէր հեռու է, այսպէս. Un saluto a Roma «ողոյն մը՝ Հոովմայ». երկրորդը Դրիւրիէն, Librato sulle ali del genio italico, alla gran madre Roma il saluto della figlia redenta «սաւառնելով իտալական հանճարի թևոց վրայ հասնի առ մեծ մայրն Հոովմ իւր նոր փրկուած դստեր ողոյնը». և երրորդը Coltanqյէն որուն անթիւ հեռագրի կայարանին վրայ դեռ նոր խօսքեր էր Մարգոնի, և էր այսպէս. La radiotelegrafia ultrapotente italiana unisce il suo al plauso che, auspici gli augusti Sovrani, Roma tributa a Guglielmo Marconi. «Իտալական գերագօր ճառագայթագիրը կը խառնէ իր ծափահարութիւնքն անոնց, զորս Հովանաւորութեամբ օգոստափառ վեհապետներու, Հոովմ կը մատուցանէ առ Կուլիէմոյ Մարգոնի»:

Հ. Վ. Խ.

ԲԱՐԻ ՀԱՅՐԸ

Մեր ընթերցողներուն մէջ թերեւ քիչեր կան որ գէթ անուամբ ճանչնան այն շնորհագեղ թերթիկները որ «Paillettes d'or» կը կոչուին. հովէ բերուած անփառունակ ծաղիկներ են անոնք որ 1860էն ի վեր համափիւռ ծաւալած են ցրիստոնեայ աշխարհին մէջ սիրալիւր ու վստահացուցիչ բարեպաշտութիւն մը: Իրենց հեղինակը, Սիլվէն քահանայն, որ այս օրերուս 88 տարուան մեռաւ յԱմիստոն, արժանի է կենսագրական ու ոգրակցութեան քանի մը տողերու:

Երան էր 1826 մայիս 26ին Լա Պուլի մէջ որ Վիլիէրի թեմին տակ կ'իյնայ: Իր կեանքին նկարագիրը որոշ կերպով կը ցայտի քանի մը մանր դիպուածներու մէջ:

Մանուկ հասակէն, դպրոցին համարան երկար ու անհարթ ըլլալով, երկրին սովորութեան համեմատ հոն կը տարուէր տեսակ մը սապատով՝ բարձուած կորովի ծառայէ մը։ Սապատին մէջ տղուն հետ կը դրուէր նաեւ իր կերակուրը։ Օր մը ազաչանքով ու շոյանքներով կեցուց զինքը տանող ծառան... համբուն վրայ նշմարած էր աղքատ մը, որուն տուեալ իր ուսելիքը։

— «Տղաս, իրեն ըսաւ մուրացկանը, կանխաւ կ'ըսեմ քեզ որ Աստուած իր օրհնութիւններով պիտի լիացնէ զքեզ»։ Տալու այս ծարաւը դեռ աւելի պիտի աճէր քահանայական վիճակին մէջ որուն նուիրեց իր անձը։

Օր մը, դեռ երիտասարդ քահանայ, քաղցին հրապարակէն անցնելով մինչ կը պարէին հոն, ինք այնքան մտասուզուած էր որ բնաւ ուշ չղրաւ կատարուածներուն։ Սակայն չափազանց ճանչցուած ու սիրուած ըլլալով, իր երենալուն՝ պարը իսկոյն առկախ ձգուեցաւ ու պարողները տեղ տուին իր անցքին, ամենամեծ յարգանքի ցոյցերով։

Աւինեռնի կղերանոցին մէջ սովոր էր, ըսել թէ իր ուսուցիչներն ամէնքն ալ աղէկ էին, աս նշան էր իր բարի աշակերտ մ'ըլլալուն։ Քահանայ ուսուցիչ ըլլալով զպրօքը զինքն հմայեց։ Բարիզ գնաց իբր վարժապետ կրօնական դպրոցի մը. բայց աշակերտներուն բոլորովին բարիգեան աշխուժութիւնը զինք յորդորեց իրովանս դառնալ՝ ուր իմացաւ թէ՛ ինչա՞մակալ կարգուած էր Սիքսդ-ինարի ծեւանոցին։ Ճիշտն ըսելու համար իր երազածը այն չէր, սակայն կը ձեռնարկէ աւոր ու հոն կը մնայ քսանուչորս տարի։ Գերազանց վարժապետը ծերութեան գերազանց խնամակալը կ'ըլլայ։

Իրմէ խնամուածներէն միոյն ղէմքն ու աչքերը քաղցկեղէն վարակուած ըլլալով՝ ոչ ոք կ'ուզէր անոր մերձենալ։ Ընդհակառակն ամէն երեկոյ ճարրի հայրը՝ կ'երթար անոր մօտ ընկերութիւն ընելու՝ գիտնալով որ իր ներկայութիւնը միայն անոր

միայնութեան մեծ սփոփանք մըն էր։ Ինարի մէջ է որ առաջին անգամ, զբաղելու և տարածուելու համար, հրապարակ հանեց առջի «Paillette d'or»ը։ Չունէր ուրիշ պահանջ մը բայց եթէ հոգիներուն ընծայել «քիչ մը երջանկութեան ողորմութիւն»։

«Paillette»ները հրատարակչի մը ձեռքն ընկան որ գուշակելով անոնց նուրբ փափկութիւնը, անոնց բաղդը շինեց, ու փոխադարձ անոնք ալ իրենք։ Անկէց ի վեր գիրքերը յաշորդեցին իրարու ու անոնցմէ մին կը կրէ իր վրայ 560^ր տպագրութեան պերճաբան յայտագիրը։

Երբ հալածանքը գոցել տուաւ թեմին ազատ դպրոցները, «Paillette»ները իբր ոսկի ծառայեցին տղայոց հօգույն՝ որոնց Սիւլվէն քահանայն նախախնամ ձեռքն եղած էր։ 1884 հոկտեմբեր 1ին մատուանապետ ընտրուեցաւ Ս. Կարոլոսի Հաւատարաց։ Այս թարմ ու առողջ երկիրը ծառայեց իրեն իբր դիտողութեան ասպարէզ մը ու աւելի ազդեց իր նկարագրին ու ոճին վրայ՝ զրոշմուած զգացմամբ ու վայելչութեամբ։ Ինք չխոյացաւ երբեք խորհրդապաշտութեան զազաթներն և ոչ ալ խորամոխուեցաւ բնազանցական խնդիրներու մէջ, այլ մինչև վերջ ապրեցաւ զինքը շրջապատող փոքրիկ աշխարհին պարզ ու անկեղծ կեանքովը։ Իր բարութիւնը, որ իր ողորմածութեամբ միայն ծանօթ էր, զինքը ժողովրդականացուց։ Իր «Paillettes d'or»ներէն միոյն մէջ անկեղծօրէն իր անձը կը նկարէ։

«Ծերունի մը, ստիպուած ըլլալով հասակէն՝ ատենուան մը գործն կեանքէն հրաժարիլ, նուիրած էր ինքզինքը փոքր ու բարեշնորհ արուեստի մը, այն է՝ կատարել տալ մանուկներուն սիրոյ բազմաթիւ ներգործութիւններ։

«Ամէն օր կ'երթար ան՝ ճամբէն՝ ունեւնալով միշտ, ինչպէս զուարթութեամբ ինքն ալ կ'ըսէր, զբամ մը քսակին մէջ՝ աղքատաց համար, տուփի մը մէջ անուշեղէն՝ տղայոց համար, ու գորովալիլ ժպիտ մը՝ ամենուն համար։

«Հանդարտ կը քալէր փնտռելով ասդին անդին փողբրկները, ու տեսնելով կը կանչէր և անոնց կը վազէին: Կատարեալ ուրախութիւն մ'էր իր ծեր սրտին՝ որ կ'երիտասարդանար, անոնց ժպիտն նշմարելը ու լսելը որ իրեն հետ անոնց կը յեղեղէին: «Աստուած իմ, զքեզ կը սիրեմ»:

Այնքան բարի էր որ մինչև անգամ շատ մը թոշուններ զինք կը սիրէին ու բոյն շինելու և ճոռողելու համար ընտրած էին ծառ մը որ իր պատուհանին տակ կը գտնուէր: Աստուած կը ճառագայթէր իր մէջ . . . միշտ առաջինն ու վերջինն էր մատրան մէջ, ու 30 տարի հաստատուր ներուժ ճշմարիտ բարի օրինակ հանդիսացաւ իր առ Ս. Կոյսն ունեցած ջերմութիւնը կատարեալ՝ որդիական սէր մըն էր:

Թէ և իր եպիսկ. Գերպ. Սիւէօր զինք կանոնիկոս ըրած էր 1877ին ու 1890ին ընտրած իրը պատուոյ ընդհանուր աթոռակալ և ընդունած էր նաև իրեն համար առաքելական դպրագետի տիտղոսը, սակայն ոչ ոք իրմէ աւելի մոռցած էր ինքզինքն ու այն բարեմոյն և բարեյոյս եւ ընդթին տակ ծածկած էր աւելի լաւագոյն անձնուրացութիւն մը:

Իր միակ փառասիրութիւնն եղաւ ամէն առթի մէջ բարիք ընել: Եղաւ «գուարթառատ պարգեատուն» որ Աստուծոյ հաճելի է: Իր գրուածներու քանի մը էջերուն մէջ նկարագրեց «Երջանկութեան փողբրկ վաճառականին արհեստը»: «Շատ համեստ արուեստ ինչպէս է մանուշակի փունջեր և մանր ու մունր իրեր ծախողինը: Սակայն ո՛րքան երախտիք վաճառողին ու ո՛րքան քաղցր ու հեշտին գոհունակութիւն գնողին համար»: Առանց անդրադառնալու իր պատկերը կը գծէր այս նկարին մէջ, ինքը ունէր երջանկութեան փողբրկ վաճառականին ժպիտը, շնորհալից խօսքը, յանկուցիչ լաւատեսութիւնը:

Իր յուզարկաւորութեան՝ բոլոր քաղաքը անխտիր խոնուած էր իր անցքին, յետին

անգամ մըն ալ ողորունելու համար «Բարի հայրը», սուրբ քահանայն, որ կը գանգատէր թէ չկրնար իր հոս զգացածին չափ բարի ըլլալ, գացած էր, իր ըսածին համեմատ, «բարի Աստուծոյն քով», սուրվելու իրեն պակասած՝ երջանկութեան այն ճշմարիտ վաճառականներուն քով, այսինքն է սուրբերուն:

Իբրև նմոյշ մը հռչակաւոր Սկւոյ թերթիկներու՝ անոնցմէ մին հոս թարգմանաբար կը ներկայացնենք:

ԻՐ

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ ՄԸ

Ա

Վերալուսկան պիտի չըլլայ, նոյն իսկ ձեզի համար, տղաք, իմաստասիրութեան այս դասը. առանց վախճալու կարգացէք. այդ դասը կը խնդրենք վարժապետէ մը որ ձեր հին բարեկամներէն մէկն է:

Կ'ուզէք իմանալ անունը: Կը կոչուի

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

Այո՛, այս խաղէն է որ պիտի խնդրենք իմաստասիրութեան դաս մը, խաղ մը՝ որ երբեմն այնքան գնահատուած էր, թոնրին շուրջը ամբողջ ընտանիք մը բռնելուն համար, և հիմակ սիրուած է միայն ծերերէն և տղաքներէն, որոնք միայն դեռ «օճախը» յարգել և ընտանիքի ներքին ուրախութիւնները զգալ գիտեն:

Ա

Վիճակախաղին պահանջած եւ սորվեցուցած առաքինութիւնները

1. Վիճակախաղը համակառնութիւն կը պահանջէ և անոր կը վարժեցնէ:

Խաղը սկսելէն առաջ, ազատ ես ընտրելու խաղաքարտդ. բայց մէյ մը որ ընտրեցիր, պէտք է անոր վրայ կենաս և պահես երբ հաճոյ չլիայ և երբ չլիայ, բաղդը քեզ եթէ շահ և եթէ կորուստ բերէ: Այդ

քարտը միակն է որով կրնաս կորսնցնել կամ վաստակել:

Սխառոտ, քանի նոր ու հին գլուխներ, փոխանակ գաճապատելու իրենց ունեցած գիրքէն, լաւ է որ ըսէին. Մէյ մը հոս եմ, այս դիրքին մէջ. ոչ փափաքներս ոչ անձովներս կրնան փոփոխութիւն բերել. ինչո՞ւ ուրեմն այնչափ երազներ ուրիշ դիրքի մը գոր չեմ կրնար ունենալ... Ունեցած գիրքս է որ ինծի փրկութեան կամ կորստեան պատճառ պիտի ըլլայ, ուրեմն լիայժար պէտք եմ զայն ընդունելու և կըցածիս չափ լաւ գործադրել:

2. Վիճակախաղը շատ թնտրութիւն մը կը պահանջէ, առանց գանգատներու և դժկամակութեան, որոնք միշտ անօգուտ են, ընդունելու համար բաղդին զրկած թիւերը:

Լաւ թնտրութիւն մը լիհատկութեամբ գուցէ վերջերը պիտի ելլան շահող թիւերը:

Վերջապէս իսկ թնտրութիւն մը չեմ խառնելու համար՝ աւելի բաղդ ունեցող ընկերոջ մը վրայ... այդ նախանձը ինչ բանի կու գայ:

Այդ լաւ բնաւորութիւնը կեանքին մէջ ալ մի և նոյն պատճառներու համար կարեւոր չէ:

3. Վիճակախաղը մեծ ուղարկութիւն մը կը պահանջէ: — Ամենափոքր անխորհրդողութիւնը կրնայ կորուստի պատճառ ըլլալ քեզ. հակառակ թիւը մէկ մ'ալ պարկ չմտնէր. քստած թիւը նորէն չկրկնուիր. ցրուած էիր, ատենին շնշանակեցիր, այլ ես լինցաւ...

Աւաղ, կեանքի մէջ ալ նոյնպէս չէ: Զէ՞ որ, աշխարհի մէջ, անյաջողութիւնը շատ անգամ կը կախուի չնչին քաղաքավարութեան մը զանցառութենէն կամ նկատման մը պակասութիւնը չանդադադառնալէն. ուսմանց մէջ ալ, անյաջողութիւնը ստէպ չի՞ կախուիր սխալ դրուած թիւէ մը կամ մոռցուած շեշտէ մը. հոգոյն համար ալ, փրկութիւնը յաճախ կախում չունի մերժուած փոքրիկ շնորհէ մը, ընել չուզուած աղօթքէ մը կամ պզտիկ կրքէ մը գոր ընկճելու ջանք եղած չէ:

Բ

Վիճակախաղին տուած լոյսերը

Վիճակախաղը ծնողացող և բարեկամներու համար դիտողութեանց արգասաբեր դաշտ մ'է զքեզ ճանչնալու և ուղղելու համար. հոն պակասութիւններդ կը յայտնուին առանց ուղեւորդ և առանց գիտնալուդ:

1. Մտիկ ըրէ սա խաղցողին որ թիւերը քաշողին կը պոռայ. կամաց, կամաց, երկու երեք թիւ ետ է մնացեր — ծոյլ, դանդաղակոտ. անիկա միշտ ուշացող մը պէտք է ըլլայ առտուն ելլելու համար. միշտ այն ատեն պիտի հասնի երբ սկըսուած է աշխատութիւնը. միշտ ժամանակ պիտի չունենայ պարտքը լինցնելու համար:

2. Մտիկ ըրէ միւսին. Ո՞ր հասանքս — Յրտած. միտքը հագին երբեք հոն կ'ըլլայ որ որ աշխատութիւնն է:

3. Տես ասիկա որ կանոնաւորապէս շարած է նշանները խաղաքարտին երկայնքով, և ձեռքը գլխուն կոթնցուցած, աչքը վեր չի վերցնէր և լուի՜ մտիկ կ'ընէ: — Կարգապահութեան և շահասիրութեան ոգի...

Շարունակէ՛նք դեռ. Պիտի տեսնէինք դեռ հակառակաւոր որ քովինքն քարտը կը մշտէ անհանգիստ ընելու համար զայն. — անհամբեր որ միշտ կը կանչէ թէ շուտ չեն ըներ. — շատախօս որ չկրնար թողուլ թիւ մը քաշել առանց զայն բարեկու. — խաբէքայն...

Գ

Վիճակախաղին տուած դասը

Վիճակախաղին տուած դասերէն միայն մէկը կ'ուզենք նշանակել, սակայն լուրջ է ան. Խաղաքարտերու վերաբնութիւնն է:

Կը համարիս որ շահեր ես. հեղեակդ մեծ պանծանօք կը հուշակուի. և դու խընտուն և խիզախ ձեռքդ կ'երկնցնես սեղանին մէջտեղը դրուած փոքրիկ շահդ առնելու:

Վայրկեան մը. պիտի ստուգուի՝ — Գանի՝ անգամներ հասարակաց ծիծաղ մը ամօթով կը ծածկէ ցրուածը որ կրկին կամ թիւ մը ուրիշ թիւի տեղ նշանակած է:

Այս կեանքէս վերջն ալ, վերաբնուութիւն մը կայ մեր գործերուն: Չի բաւեր որ օրերնիս լեցուին, պէտք է որ Աստուծոյ դրուած օրէքնին համեմատ լրացած ըլլան: — Այն ամէն աշխատութիւն որ ինքը չէ պահանջած ուշիւ է:

Կորուսած ենք կամ աւելի՝ կորստած ենք:

Վիճակախաղը կրնայ շարունակուիլ կամ նորէն սկսուիլ: — Կեանքը մէյ մը որ լիննայ նորէն չսկսուիր:

Ո՛հ, լաւ անցընենք կեանքերնիս, և պիտի լսենք Հրեշտակաց ծափ զարնելը երբ Աստուած ըսէ մեզի իր հալածական ձայնով. Երկինքը խաղաղարմէն էր, շահեցարդոս, Որդեակս:

ԻՆՉ ԲԱՆԻ

ԿՈՒ ԳԱՅ ՆԵՇԵԼԱԶՕՐԲԸ

Անցած գարնան գերմանական խորհրդարանին մէջ ամենէն աւելի ծեծուած նիւթերէն մէկն ալ հեծեկազօրքինը եղաւ: Կը հարցուէր. ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ հեծեկազօրքը. — կ'արժէ՞ ստակ ծախսել պահելու և անոնց թիւր աւելցնելու:

Deutsche Revueի վերջին թիւերէն մէկուն մէջ Պոն Վէնիկէր զօրավարը այս դժուարին խնդրոյն պատասխան մը կ'ուզէ տալ:

Հրազդնմերու կատարելագործումը

Յիբուտի, վերջին դարերու զինուորական պատմութեան բաւական դէպքեր — կ'ըսէ — կարծես կը ցուցնեն թէ հեծեկազօրքի պատերազմի մէջ կատարած

զերը, կրակով զէնքերու յաջորդաբար կատարելագործուելովը՝ հետզհետէ կը նուազի: Նարդէնի ժամանակ դեռ հեծեկազօրքն էր որ պատերազմի մը բաղդը կ'որոշէր. թնդանօթներու և հրացաններու նուազ հետաձգութիւնը իրենց թոյլ կու տար մօտենալ մինչև 150 մետր հեռուակազօրքին և 600 մետր՝ թնդանօթածիզնէրուն. և ապա նա կրնար յառաջ խաղալ դեռ հետեակները մէկ անգամ և վերջինները երկու անգամ իրենց զէնքերը չի լեցուցած:

Իրերը կերպարանափոխողը՝ զէնքերը բերնէն լեցնելու տեղ յետակողմէն լեցնելը եղաւ: Շլումի և Ս. Բրիւլայի պատերազմները արեան դասեր եղան հետեակաց համար, իսկ Մորսպրոնի, Էլսասհազընի և Ֆլուանկի պատերազմները՝ հեծեկազօրքին: Ապա հնարուեցան կրկնածիզ հրացաններն և երազածիզ թնդանօթները, վառօդ առանց ծուխի, հայլն, հայլն, որով հարկ եղաւ զօրակարգի արմատական բարեփոխութիւն. ոչ բնաւ մարդոց խիտ զանգուածներ որոնք յառաջ խաղան նուազախումբի քայլերգներով և դրօշաւին առջևէն, ինչպէս զօրահանդէսի առեն, այլ պարզ անօրգիծեր իրարմէ շատ հեռուն իրարու յաջորդող, զինուորներ որ յառաջեն ոստիւններով, անկանոն, փոքրիկ խումբերով, պատասպարուելով զետնին ամէն դիպուածական ելեէջներու ետեւ, ըստ կարելւոյն ամենանուազ ենթարկուելով թշնամուոյն նշանատութեանց:

Այսպէս հեծեկազօրքին գլխաւոր և բուն ի պաշտամանէ յարձակման նպատակը կը ջնջուի: Ուրեմն ի՞նչ կրնան ընել ձիաւոր զուսարուակները, հետեակներու լուսիող կրակներու դիմաց, որոնք փոքրիկ և բազմաթիւ խումբեր կազմած՝ ծածկուած մացառներու մէջ, պատերու ետեւ, ի՞նչ կըրնան ընել անտեսանելի թնդանօթներու ումբերու հանդէպ՝ որ անհասանելի հեռաւորութենէ՝ անսպառ կրակ կը թափեն: Մանչուրիոյ և Պալքաններու մէջ համեմատութեամբ քիչ գործ տեսաւ, այն քիչն ալ հրացանով և ոչ թէ սուրով կամ